

УДК 378

Наведено результати педагогічних досліджень науково-педагогічних працівників, викладачів, науковців, аспірантів, які працюють над проблемами розвитку сучасної освіти та науково-педагогічної думки в теоретичному, історичному і практичному аспекті.

Для науково-педагогічних працівників, викладачів, науковців, аспірантів і студентів.

The results of pedagogical researches by scientific-pedagogical staff, teachers, scientists, postgraduate students who work on problems of development of modern education and scientific-pedagogical thought in theoretical, historical and practical aspects have been published.

This issue is for scientific-pedagogical staff, teachers, scientists, postgraduate students and students.

Приведены результаты педагогических исследований научно-педагогических работников, преподавателей, научных работников, аспирантов, работающих над проблемами развития современного образования и научно-педагогической мысли в теоретическом, историческом и практическом аспекте.

Для научно-педагогических работников, преподавателей, научных работников, аспирантов и студентов.

Відповідальний за випуск Н. В. Постоюк

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР	А. А. Марушкевич, д-р пед. наук, проф.
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ	Є. С. Спіцин, канд. пед. наук, проф. (заст. відп. ред.); О. В. Плахотнік, д-р пед. наук, проф.; Р. Х. Вайнола, д-р пед. наук, проф.; В. В. Вербицький, д-р пед. наук, проф.; Л. В. Буркова, д-р пед. наук, старш. наук. співроб.; Н.М. Кузьменко, д-р пед. наук, доц.; Г. В. Локарева, д-р пед. наук, проф.; В. М. Шовковий, д-р пед. наук, проф.; Н. В. Постоюк, канд. пед. наук (відп. секр.)
Адреса редколегії	Іноземні члени редакційної колегії: Лета Дромантаїне, д-р габіл, університет ім. Міколаса Ромеріса (MRU) м. Вільнюс (Литва), Тамара Захарчук, д-р габіл, Природничо-гуманістичний університет м. Седльце (Польща), В. А. Капранова, д-р пед. наук, проф. Білоруський державний педагогічний університет ім. М. Танка (Білорусь)
Затверджено	просп. Академіка Глушкова, 2-а, м. Київ, Україна, 03680 ☎ 38 044 521 35 13, електронна адреса: pedagogika@ukr.net
Атестовано	Вченою радою факультету психології 18.05.17 року (протокол № 10)
Зареєстровано	Вищою атестаційною комісією України. Постанова Президії ВАК України № 820 від 11.07.2016
Засновник та видавець	Міністерством юстиції України. Свідоцтво про Державну реєстрацію КВ № 21231-11031 від 30.01.15
Адреса видавця	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет" Свідоцтво внесено до Державного реєстру ДК № 1103 від 31.10.02
	6-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43, Київ-601, 01601 ☎ (38044) 239 31 72, 239 32 22; факс 239 31 28

UDC 378

The results of pedagogical researches by scientific-pedagogical staff, teachers, scientists, postgraduate students work on problems of development of modern education and scientific-pedagogical thought in theoretical, historical, practical aspects have been published.

This issue is for scientific-pedagogical staff, teachers, scientists, postgraduate students and students.

Наведено результати педагогічних досліджень науково-педагогічних працівників, викладачів, науковців, аспірантів, які працюють над проблемами розвитку сучасної освіти та науково-педагогічної думки у теоретичному та практичному аспекті.

Для науково-педагогічних працівників, викладачів, науковців, аспірантів і студентів.

Приведены результаты педагогических исследований научно-педагогических работников, преподавателей, научных работников, аспирантов, работающих над проблемами развития современного образования и научной педагогической мысли в теоретическом, историческом и практическом аспекте.

Для научно-педагогических работников, преподавателей, научных работников, аспирантов и студентов.

Responsible for the issue is N. V. Postoiuk

EXECUTIVE EDITOR**EDITORIAL BOARD**

A. Marushkevych, Doctor of Science (Pedagogics), Professor

Ukrainian members:

I. Spitsyn, Ph. D., Professor (Deputy Executive Editor); O. Plakhotnik, Doctor of Science (Pedagogics), Professor; B. Vaynola, Doctor of Science (Pedagogics), Professor; V. Verbitskyi, Doctor of Science (Pedagogics), Professor; L. Bunko, Doctor of Science (Pedagogics), s.n.s.; N. Kuzmenko, Doctor of Science (Pedagogics), Associate Professor; G. Lokaryeva, Doctor of Science (Pedagogics), Professor; V. Shovkovyi, Doctor of Science (Pedagogics), Professor; N. Postoiuk, (Responsible Secretary)

Foreign members of editorial board:

Lyeta Dromontaine, Dr. habil, Mykolas Romeris University (MRU), Vilnius (Lithuania), Tamara Zaharchuk, Dr. habil, Natural and humanistic University (Poland), V.A. Kapranov, Doctor of Science (Pedagogics), Professor, Belarussian State Pedagogical University named after Maxim Tank (Belarus)

Address

ave. Glushkov 2-a, Kyiv, Ukraine, 03680
tel. +38 044 521 35 13, e-mail address: pedagogika@ukr.net

Approved by

The Academic Council of the Faculty of Psychology
May 18, 2017 (Minutes # 10)

Certified by

The Higher Attestation Board
(the State Commission for Academic Degrees and Titles), Ukraine
Edict # 820 issued on 11.07.2016

Registration

Ministry of Justice of Ukraine
State Certificate # 21231-11031 issued on 30.01.2015

Founded and published by

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv University Publishing
State Certificate # 1103 issued on 31.10.2002

Address:

Office 43, 14 Shevchenko Blvd, Kyiv, 01601
☎ (38044) 239 31 72, 239 32 22; Fax 239 31 28

ЗМІСТ

Бахтіярова Х. Теорія та практика застосування мультимедійних технологій в умовах професійного навчання	6
Васильєва-Халатникова М. Активізація пізнавальної діяльності студентів соціометричних професій	9
Васильченко О. Гендерний підхід у викладанні іноземної мови в університеті.....	13
Вознюк О. Система цільових орієнтирів сучасної освіти	18
Головко Н. Активізація пізнавальної діяльності майбутніх управлінців за допомогою методу аналізу конкретних ситуацій.....	21
Дубасенюк О. Особливості структури педагогічної діяльності вчителя в контексті сучасних наукових підходів	25
Жиленко М. Учіння як складова діяльності студента в сучасній системі освіти	29
Ковальчук Т., Яценко М. Соціально-педагогічна робота з дошкільниками неблагополучних родин	34
Кошечко Н. Розвиваючий потенціал засобів естетичного виховання у профілактиці конфліктів студентів вищих навчальних закладів	40
Кузьменко Н., Самусенко В. Комунікативна культура викладача в рецепції сучасних науковців.....	46
Марушкевич А. Внесок у розвиток освіти та педагогічної науки України викладачів Київського університету	50
Мартиненко С., Кипиченко Н. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до комунікативної компетентності	54
Москаленко А. Педагогічний інструментарій формування професійної етики управлінців навчальними закладами в умовах магістратури	58
Плахотнік О., Кондратюк А. Особливості методичної системи викладача-тьютора у процесі дистанційного навчання	63
Поляк О. Шляхи впровадження інноваційних освітніх технологій у вищих навчальних закладах	67
Постоюк Н. Особливості техніки мовлення викладача вищого навчального закладу	71
Пузирьов Є. Визначення інженерного контексту в системі Національної рамки кваліфікації.....	76
Сахно М. Роль викладача у формуванні іншомовної комунікативної компетентності студентів вищого навчального закладу	79

CONTENTS

Bakhtiyarova Kh. Theory and practices for applying the multimedia techniques in the context of professional education	6
Vasylieva-Khalatnykova M. Activation of cognitive activity of students of sociometric professions	9
Vasylchenko E. Gender approach in teaching of foreign language in the university	13
Voznyuk O. The system of aim orientations of modern education	18
Golovko N. The intensifying of cognitive activity of future executives through method of specific situations	21
Dubasenyuk A. The specifics of the structure of teacher's pedagogical activity in the context of modern scientific approaches	25
Zhylenko N. Learning as a part of student's activity in modern educational system	29
Kovalchuk T., Iatsenko M. Social and educational work with preschool children from troubled families	34
Koshechko N. Training potential of aesthetic education for prevention of conflict of university students	40
Kuzmenko N., Samusenko V. High school teacher's culture of communication in reception of modern researchers	46
Marushkevych A. Contribution of the teachers of Kyiv university to the development of education and pedagogical science of Ukraine	50
Martynenko S., Kypychenko N. Formation of motivational-value attitude of teachers to communicative competence	54
Moskalenko A. Pedagogical tools of forming professional ethics of executives of educational institutions in terms of magistracy	58
Plakhotnik O., Kondratiuk A. The peculiarities of the methodological system of the teacher-tutor in the process of distance learning	63
Polyak O. Directions implementation of innovative educational technologies in higher educational institutions	67
Postoiuk N. The peculiarities of speech technology of the teacher of the higher educational establishment	71
Puzyrov Y. Modeling engineering system in the context of the National Qualifications Framework	75
Sakhno M. The role of teacher in the formation of foreign language competence of students	79

СОДЕРЖАНИЕ

Бахтиярова Х. Теория и практика применения мультимедийных технологий в условиях профессионального обучения	6
Васильева-Халатникова М. Активизация познавательной деятельности студентов социометрических профессий	9
Васильченко Е. Гендерный подход в преподавании иностранного языка в университете	13
Вознюк А. Система целевых ориентиров современного образования	18
Головко Н. Активизация познавательной деятельности будущих управленцев с помощью метода анализа конкретных ситуаций	21
Дубасенюк А. Особенности структуры педагогической деятельности учителя в контексте современных научных подходов	25
Жиленко Н. Учение как составляющая студента в современной системе образования	29
Ковальчук Т., Яценко М. Социально-педагогическая работа с дошкольниками из неблагополучных семей	34
Кошечко Н. Развивающий потенциал средств эстетического воспитания в профилактике конфликтов студентов высших учебных заведений	40
Кузьменко Н., Самусенко В. Коммуникативная культура преподавателя в рецепции современных ученых	46
Марушкевич А. Вклад в развитие образования и педагогической науки Украины преподавателей Киевского университета	50
Мартыненко С., Кипиченко Н. Формирование мотивационно-ценностного отношения будущих учителей к коммуникативной компетентности	54
Москаленко А. Педагогический инструментарий формирования профессиональной этики управленцев учебными заведениями в условиях магистратуры	58
Плахотник О., Кондратюк А. Особенности методической системы преподавателя-тьютора в процессе дистанционного обучения	63
Поляк О. Направления внедрения инновационных образовательных технологий в высших учебных заведениях	67
Постоюк Н. Особенности техники речи преподавателя высшего учебного заведения	71
Пузырёв Е. Моделирование инженерного контекста в системе Национальной рамки квалификаций	76
Сахно М. Роль преподавателя в формировании иноязычной коммуникативной компетентности студентов высшего учебного заведения	79

pedagogical heritage of famous personalities; creating of important educational establishments: institutions, Ukrainian universities, academies; solving problems of improving education; developing of programs of educational structures; providing of mother tongue training in educational sphere; publication of scientific and educational researches by publishing them in foreign languages; development of methods and principles of teaching; providing self-study of pupils and students. Current editions of famous figures have been named.

Keywords: Kyiv university, national education, pedagogical science, actuality, reforming, ideas.

А. Марушкевич, д-р пед. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВКЛАД В РАЗВИТИЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ УКРАИНЫ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ КИЕВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Кратко освещены моменты деятельности в сфере образования известных в Украине и за её пределами личностей: преподавателей и управленцев украинской высшей школы, которые работали в Киевском университете имени Тараса Шевченко в разные времена его функционирования. Указаны названия отдельных работ преподавателей, которые актуальны и в наше время и свидетельствуют о важности вклада в сферу отечественного образования и развитие педагогической науки наших предшественников – представителей этого прославленного учебного заведения.

Ключевые слова: Киевский университет, отечественное образование, педагогическая наука, актуальность, реформирование, идеи.

Відомості про автора

Марушкевич Алла Адамовна – Україна, Київ, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: (044) 521-35-13, pedagogika@ukr.net.

Марушкевич Алла Адамовна – Украина, Киев, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Контактная информация: (044) 521-35-13, pedagogika@ukr.net.

Marushkevych Alla – Ukraine, Kyiv, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief of Pedagogy Department of Faculty of Psychology at Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: (044) 521-35-13, pedagogika@ukr.net.

УДК 378:373.3

С. Мартиненко, д-р пед. наук, проф.,

Н. Кипиченко, канд. пед. наук

Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Виокремлено та охарактеризовано інформаційний, аксіологічний і перетворювальний етапи формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до комунікативної компетентності. Проаналізовано результати експериментального дослідження, спрямованого на діагностування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до формування ознак компетентності.

Ключові слова: мотиваційно-ціннісне ставлення, комунікативна компетентність майбутніх учителів початкової школи, формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до комунікативної компетентності.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Важливою складовою фахової підготовки майбутніх учителів є розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до формування комунікативної компетентності, яке є вагомим чинником успішної професійної діяльності в системі "людина – людина", адже від умінь спілкуватися залежить ефективність педагогічної взаємодії. Значений процес є довготривалим і суперечливим, скільки у сфері пізнання зміни відбуваються повільніше, ніж у зовнішніх виявах особистості. За таких умов агомою для нас є думка С. Мартиненко, яка зазначає, що "у освітньому процесі доцільно враховувати не лише синкретичний характер системи педагогічних цінностей, але й те, що їх інтеріоризація відбувається не погально, не за певною послідовністю, а одночасно" [1, с. 190]. Зауважимо, що саме у процесі педагогічних цінностей найоптимальніші умови для цього, адже гуденти є суб'єктами освітнього процесу, вони спілкуються з учителями, учнями, їхніми батьками, здійснюють індивідуальний підхід, долають у процесі цього бар'єри і конфлікти. Майбутні вчителі мають змогу реально оцінювати важливість комунікативної компетентності у успішного навчання учнів, у них формується власний ідеал педагога на основі спостережень за роботою освіджених фахівців.

Вважаємо, що у процесі фахової підготовки необхідно діагностувати мотиваційно-ціннісне ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності, що забезпечує ефективність освітнього процесу вишу. Структуру мотиваційно-ціннісного ставлення розглядаємо як взаємодію емоційного, мотиваційного й ціннісного (розуміння значущості комунікативної діяльності, цінності, особливості здійснення) компонентів.

Аналіз наукових досліджень засвідчив, що в наукових працях В. Бездухова, І. Беха, Н. Волкової, О. Глузмана, О. Дубасенюк, І. Зимньої, С. Мартиненко, Ю. Пелеха, Л. Хомич, Л. Хоружої визначено й обґрунтовано теоретико-методологічні та методичні засади модернізації змістово-технологічного забезпечення формування ціннісно-сміислової готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

У запропонованій статті, беручи до уваги актуальність окресленої проблеми та зважаючи на ступінь її розробленості, **ставимо за мету** проаналізувати результати експериментального дослідження, спрямованого на діагностування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності саме під час педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експериментальне дослідження складалося з констатувального, формувального та контрольного етапів. Вибір

кова сукупність учасників експерименту складала 377 респондентів, якими були студенти денної форми навчання Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка та Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Усіх учасників об'єднано нами в контрольні (184 особи) та експериментальні (193 особи) групи. Акцентуємо увагу на тому, що в організації дослідження важливим був підбір діагностичного інструментарію, адже методи діагностування мали взаємодоповнювати один одного, бути оперативними, а отримана інформація – адекватною, об'єктивною й достатньою мірою характеризувати мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до формування комунікативної компетентності. Нами застосовано такі методики, як: психолого-педагогічне спостереження, бесіди, анкетування, тестування, написання есе, самооцінювання із метою визначення стану задоволеності педагогічним спілкуванням, виявлення зацікавленості до формування комунікативної компетентності (емоційний критерій). Психолого-педагогічне спостереження й анкетування дали змогу встановити також активність, цілеспрямованість студентів у формуванні означеної компетентності, бажання якомога повніше оволодіти нею, ступінь самостійності у виконанні завдань (мотиваційний критерій); анкетування, тестування – для визначення ціннісних пріоритетів, настанов у сфері педагогічного спілкування, усвідомленість його значення у професійній діяльності (ціннісний критерій).

Констатувальний етап експерименту було проведено з метою визначення мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності під час педагогічної практики.

Зазначимо, що 38,7 % студентів комунікативну компетентність вважають обов'язковою складовою професійної компетентності педагога, 62,3 % – припускають бажаним, але необов'язковим компонентом. Жоден із респондентів контрольної та експериментальної груп не вважали комунікативну компетентність непотрібною для професійної діяльності майбутнього вчителя. Отримані дані засвідчують, що студенти досить однозначно ставляться до формування комунікативної компетентності. Водночас розуміння майбутніми фахівцями значення комунікативної компетентності не завжди є запорукою її сформованості за мотиваційно-ціннісним компонентом. Під час констатувального експерименту було з'ясовано ставлення до підвищення рівня означеної компетентності, яким чином займаються її розвитком, які мотиви спонукають їх до цього. Зазначимо, що 5,5 % опитаних стверджують, що їй необхідно розвивати для удосконалення педагогічної діяльності, 17,9 % – уникнення педагогічних конфліктів, 73,8 % – підвищення авторитету серед колег, 2,8 % – досягнення власної мети. Аналіз експериментальних даних дає змогу стверджувати, що респонденти розуміють значущість комунікативної компетентності для особистісно-професійного зростання, вважають її необхідною складовою педагогічної діяльності.

Відтак, нас цікавило, наскільки цілеспрямованими й активними є студенти у формуванні комунікативної компетентності. Ми поставили запитання: "Як Ви підвищуєте свою комунікативну компетентність?", яке передбачало відповідь за кількістю вибору, тому загальна сума перевищує 100 %.

Аналіз отриманих результатів опитування засвідчив, що 37,2 % студентів знайомляться з літературою з проблем педагогічного спілкування, 39,7 % моделюють ситуації педагогічного спілкування з одногрупниками, 24,6 % – намагаються якнайбільше спілкуватися з учнями. Водночас лише 12,5 % другокурсників консультуються з досвідченими педагогами, 8,3 % – виконують спеціальні

вправи, 10,8 % – застосовують діагностичні методики для визначення комунікативних здібностей і потенційних можливостей. Дослідження засвідчило, що лише 6,4 % респондентів переглядають відеозаписи уроків учителів. Занепокоєння викликають відповіді тих студентів (47,6 %), які обрали лише один варіант. Якісний аналіз анкетування підтвердив, що переважно це стосується студентів II курсу із низькою академічною успішністю. На нашу думку, вибір опитаних був не випадковий, тому що під час аудиторних занять викладачі університету вимагають якісної підготовки й оцінюють, у першу чергу, уміння знаходити й аналізувати навчальну літературу, висловлювати власну думку щодо прочитаного. Індивідуальні бесіди зі студентами дають змогу зробити висновок, що необхідність написання рефератів, курсових робіт, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань не завжди спонукає майбутніх фахівців до співпраці з досвідченими педагогами, спілкування з учнями, застосування діагностичних методик, тому студенти-другокурсники продемонстрували саме такі результати.

Із метою детальнішого з'ясування провідних мотивів, які спонукають майбутніх учителів до підвищення комунікативної компетентності студентам було поставлено таке запитання: "Що спонукає Вас до вдосконалення комунікативної компетентності?" Отримані дані переконливо продемонстрували розподіл пріоритетів. Наявність таких мотивів, як: дуже хочеться краще, ніж інші, проводити навчальні заняття під час педагогічної практики пояснюємо тим, 43,4 % майбутніх фахівців вважають практику важливим етапом у своєму професійному зростанні, тому намагаються наполегливо працювати, щоб здобувати репутацію успішного студента; 20,3 % – відповіли, що цікаво більше дізнатися про особливості та специфіку педагогічного спілкування, комунікативної взаємодії. На основі відповідей ми прийшли до висновку, що, спрямовуючи діяльність студентів на формування комунікативної компетентності, необхідно виокремлювати важливість педагогічної практики в цьому процесі. Для цього ми поставили майбутнім фахівцям запитання: "Яке значення має педагогічна практика для формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя?"

З отриманих даних можемо зробити висновок, що переважна більшість майбутніх фахівців розуміють значення педагогічної практики й достатньо вмотивовані на її проходження, водночас вони переживають різноманітні емоції, переважна більшість яких є позитивними. Водночас варто зазначити, що 12,7 % студентів зауважили, що відчувають страх перед спілкуванням із батьками учнів, а 8,2 % – соромляться, їм здається, що вони (батьки) не сприймуть їх серйозно й будуть ставитись скептично.

Узагальнені дані діагностування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до формування комунікативної компетентності мають такий вигляд: у переважної більшості з них на достатньому рівні сформовано емоційний критерій означеного ставлення. Щодо ціннісного, то лише 21,6 % респондентів експериментальних та 26,9 % контрольних груп мають середній рівень, 50,0 % і 43,3 % – достатній, а 24,3 % і 23,9 % – елементарний. Сформованість за мотиваційним критерієм означеного компоненту є найнижчою. В експериментальній групі: 2,7 % мають високий рівень, 20,3 % – середній, 55,4 % – достатній, 21,6 % – елементарний; у контрольній групі: 1,5 % – високий рівень, 17,9 % – середній, 55,2 % – достатній, 25,4 % – елементарний.

Таким чином, нами з'ясовано, що за визначеними критеріями сформованості мотиваційного ціннісного ставлення високий рівень мають 3,9 % осіб контрольних груп і 3,2 % експериментальних; середній –

25,4 % респондентів контрольних груп і 24,8 % – експериментальних; достатній – 50,3 % студентів контрольних груп і 52,7 % – експериментальних; елементарний – 20,4 % майбутніх фахівців контрольних груп і 19,3 % – експериментальних.

Реалізація мети формування етапу експерименту здійснювалась за умов оновлення змісту, вдосконалення форм і методів формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців під час практики, спрямованості її завдань на розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до формування означеної компетентності, забезпечення суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії. Організація практичної роботи студентів експериментальних груп під час формування етапу експерименту полягала в поєднанні традиційного та запропонованого способів формування комунікативної компетентності. На проміжних етапах здійснювалось діагностування сформованості комунікативної компетентності студентів, корекція умов її формування. Ми враховували й те, що досліджуваний процес є тривалим і водночас динамічним, тому ним охоплено декілька етапів, зокрема: *інформаційний, аксіологічний і перетворювальний*. Зазначимо, що під час виокремлення цих етапів нами враховано наукові напрацювання Ю. Пелеха і Л. Хоружої [2; 4].

Інформаційний етап (навчальна (психолого-педагогічна) практика, III курс, V семестр), під час якого відбувається перше знайомство студентів із учнями. Звичайно, вони більше спілкуються з учителями, ніж зі школярами, адже зазначений вид практики передбачає психолого-педагогічне спостереження за організацією навчально-пізнавальної діяльності першокласників. Майбутні фахівці на рівні "значення для мене" осмислюють гуманістичні цінності та позитивні соціально-ціннісні настанови в педагогічному спілкуванні, осмислюють значення й цінність комунікативної взаємодії, тобто у їхній свідомості утворюється особистісне розуміння.

На цьому етапі практиканти адаптувалися до умов навчально-виховного процесу початкової школи, будувати особистісні стосунки з викладачем, учителями. У процесі такого дослідження у тих, хто входив до експериментальних груп, сформувався переважно середній (42,8 %) і достатній (21,4 %) рівні мотиваційно-ціннісного ставлення, з'явилося усвідомлення гуманістичних цінностей і позитивних соціально-ціннісних настанов у педагогічному спілкуванні, прагнення достатньо оволодіти комунікативною компетентністю, уявлення про власний комунікативний потенціал. Однак, характеризуючи сформованість ціннісного ставлення до означеної компетентності, варто зазначити, що найвираженішими були емоційний і ціннісний критерії та дещо менше – мотиваційний.

Ураховуючи латентний і водночас концентрично-спіральний характер розвитку студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до формування комунікативної компетентності, на подальших етапах педагогічної практики йому надавалось більшої уваги. Крім того, розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до формування комунікативної компетентності у процесі педагогічної практики відбувався по-різному. Зауважимо, що виділялася окрема група студентів, у яких цей процес відбувався уповільнено, вони потребували більше часу для того, щоб усвідомити цінності педагогічного спілкування, переглянути та переосмислити власне розуміння ідеалу вчителя.

На нашу думку, суттєве значення у процесі розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення до формування комунікативної компетентності має результативність проходження педагогічної практики. По-перше, тому, що цей інтегрований показник характеризує також мотива-

цію студента, яка, як уже попередньо зазначалося, є загальне мотиваційне тло, на якому відбувається формування зазначеного компонента. По-друге, перші невдачі під час проходження педагогічної практики знижують бажання працювати у школі, викликають розчарування та песимістичний настрій. На такому негативному емоційному фоні частково знижується інтерес і бажання оволодіти комунікативною компетентністю. У зв'язку з цим нами визначено проходження навчальної (психолого-педагогічної) практики як кризовий момент у формуванні мотиваційно-ціннісного ставлення до комунікативної компетентності.

Отже, за своєю значущістю і результативністю перший (початковий) етап навчання був досить насиченим і важливим періодом, який багато в чому визначав успішність подальшої діяльності. Вирішивши основне завдання – формування необхідного мотиваційно-ціннісного ставлення, було створено передумови для переходу до другого(основного) етапу формування комунікативної компетентності.

На *аксіологічному етапі* (педагогічна (літня) практика, III курс, VI семестр) відбувається мотиваційно-ціннісне самовизначення студентів, формується ціннісне ставлення до ідеалу вчителя у площині педагогічного спілкування. Важливим за такого підходу є те, що смисловий досвід, побудований на основі "присвоєння" цінностей, охоплюючи когнітивний, шляхом засвоєння знань із педагогічного спілкування під час аудиторних занять, актуалізується в нових діях, надаючи їм мотиваційно-ціннісного спрямування, тобто відбувається перетворення теоретичних знань на знання-цінності, формуються переконання.

Аналіз наведених даних, а також підсумок психолого-педагогічних спостережень, бесід зі студентами, викладачами, вчителями, самооцінювання та звітної документації, матеріалів експертизи дають підставу стверджувати, що комунікативна компетентність найбільш інтенсивно формується в умовах цілеспрямованого активного залучення студентів до педагогічного спілкування під час практики, що саме стимулює розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до формування означеної компетентності.

Щодо студентів контрольної групи, то в них поступово з'являється орієнтація на формування комунікативної компетентності, що пов'язано з вимогами освітнього процесу, але переважна більшість майбутніх педагогів потребує стимулювання від викладачів і вчителів. Це є однією з причин того, що інтерес до означеного процесу – незначний або взагалі відсутній. Основними мотивами для студентів цієї категорії є бажання мати схвалення, уникати незадовільної оцінки, почуття обов'язку тощо. У свою чергу систематичний розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до комунікативної компетентності забезпечує більший відсоток майбутніх фахівців із високим і середнім рівнями її сформованості.

Перетворювальний (педагогічна (виробнича) практика, IV курс, VII–VIII семестри) характеризується тим, що особистісні мотиваційно-ціннісні новоутворення у свідомості студентів спонукають їх до осмисленого цілеспрямованого опанування необхідними знаннями, вміннями й навичками для здійснення комунікативної взаємодії, відбувається вибір методів і засобів її оптимізації. Динамізм означеного процесу залежить також від постійної педагогічної корекції та управління викладачами діями студентів.

Варто зазначити, що специфіка третього етапу полягала у збільшенні значущості індивідуальних форм роботи зі студентами, що спонукало враховувати рівень сформованості комунікативної компетентності та характер

труднощів. З'явилася реальна можливість забезпечити кожному студенту змогу визначити свої комунікативні якості, володіння комунікативними вміннями. За таких умов досить цікавим є ведення блогу студента-практиканта, у якому відбувається систематична вербалізація думок, почуттів, емоцій, зворотній зв'язок викладачів, учителів, що створює сприятливі умови для руйнування стереотипів неадекватного самосприйняття, збільшення комунікативного потенціалу. Зауважимо, що наприкінці формувального етапу експерименту зріз стану мотиваційно-ціннісного ставлення студентів контрольних та експериментальних груп до формування комунікативної компетентності виявив значну позитивну динаміку.

Висновки. Таким чином, результати педагогічного експерименту переконливо доводять, що стан розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності експериментальних груп підвищився. Високий рівень мають 41,8 % респондентів у експериментальних і 24,4 % контрольних групах; середній відповідно – 48,5 % і 38,3 % студентів; достатній – 7,3 % і 29,4 % осіб; елементарний – 2,4 % і 7,9 % майбутніх педагогів.

S. Martynenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
N. Kurychenko, PhD
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

FORMATION OF MOTIVATIONAL-VALUE ATTITUDE OF TEACHERS TO COMMUNICATIVE COMPETENCE

The authors proved that the formation of communicative competence of future teachers of primary school depends on the motivational-value treatment to the process, the emotional state of the participants, the ability to overcome barriers in communication and to find an individual approach to the interlocutors. The basic stages providing motivational-value treatment of future professionals are analyzed. These are: informative (understanding human values and social and positive attitudes in pedagogical communication; understanding of the value of communicative competence); axiological (formation of value attitude to pedagogical communication; converting theoretical knowledge into knowledge-value; forming pedagogical convictions); converting (deliberate capture meaningful pedagogical knowledge and skills to create communicative competence, choice of methods and means of improvement).

All these stages are associated with the problems and peculiarities of different types of future teaching practice. The result of the experiment study is analyzed.

The realization of the aim of the forming stage of the experiment was carried out under conditions of updating content, improve forms and methods of communicative competence of future professionals in the practice direction of its objectives the development motivational-value treatment of future professionals to formation of communicative competence, providing subject- subject pedagogical interaction.

Organization of practical work of students in the experimental groups forming stage of the experiment was a combination of traditional and proposed methods of communicative competence. In the intermediate stages the diagnosing formation and correction of formation communicative competence of students are carried.

Analysis of the results of the pedagogical experiment showed a significant increase in high and middle levels of motivational-value treatment of future teachers to formation of communicative competence of students in the experimental group compared to control group. The high level with 41.8 % students in the experimental and control groups, 24.4 %; average respectively – 48.5 % and 38.3 % of students; sufficient – 7.3 % and 29.4 % of subjects; elementary – 2.4 % and 7.9 % of future teachers.

Keywords: motivational-value treatment, communicative competence of primary school teachers, the formation of motivational-value treatment of teachers to communicative competence.

С. Мартыненко, д-р пед. наук, проф.,
Н. Кипиченко, канд. пед. наук
Киевский университет имени Бориса Гринченко, Киев, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИОННО-ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Выделены и охарактеризованы информационный, аксиологический и преобразовательный этапы формирования мотивационно-ценностного отношения будущих учителей к коммуникативной компетентности. Проанализированы результаты экспериментального исследования, направленного на диагностирование мотивационно-ценностного отношения студентов к формированию обозначенной компетентности.

Ключевые слова: мотивационно-ценностное отношение, коммуникативная компетентность будущих учителей начальной школы, формирование мотивационно-ценностного отношения будущих учителей к коммуникативной компетентности.

Відомості про авторів

Мартыненко Светлана Николаевна – Украина, Київ, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой начальной школы Киевского университета имени Бориса Гринченко.

Кипиченко Наталья – Украина, Киев, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры начальной школы Киевского университета имени Бориса Гринченко.

Контактная информация: e-mail: s.martynenko@kubg.edu.ua

Мартыненко Светлана Николаевна – доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой начального образования Киевского университета имени Бориса Гринченко.

Кипиченко Наталья – Украина, Киев, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры начального образования Киевского университета имени Бориса Гринченко.

Контактная информация: e-mail: s.martynenko@kubg.edu.ua

Martynenko Svetlana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Elementary Education Department, Borys Grinchenko Kyiv University.

Kurychenko Natalia – Ukraine, Kyiv, Ph.D., senior lecturer of Elementary Education Department, Borys Grinchenko Kyiv University.

Contact Information: e-mail: s.martynenko@kubg.edu.ua

Список використаних джерел

1. Мартыненко С. М. Диагностическая деятельность будущего учителя начальных классов: теория и практика : монография / С. М. Мартыненко. – К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008.
2. Пелех Ю. В. Ціннісно-смысловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога : монография / Ю. В. Пелех ; за ред. М. Б. Євтуха. – Рівне : Тетіс, 2009.
3. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів : монография / Л. О. Хомич. – К. : Магістр-S, 1998.
4. Хоружа Л. Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монография / Л. Л. Хоружа. – К. : "Преса України", 2003.

References

1. Martynenko S.M. *Diahnostychna diyal'nist' maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv: teoriya i praktyka* [Diagnostic activity of future primary school teacher: theory and practical]. Kyiv, KMPU imeni B.D. Hrinchenka, 2008.
2. Pelekh Yu.V. *Tsinnisno-smyslovyy kontsept profesiynoyi pidhotovky maybutn'oho pedahoha* [Theoretical and methodological basis of future teachers' valuable and semantic readiness to the profession]. Rivne, Tetis, 2009.
3. Khomych L. O. *Profesiyno-pedahohichna pidhotovka vchytelya pochatkovykh klasiv* [Psychological and pedagogical training of primary school teachers]. – Kyiv, Mahistr-S, 1998.
4. Khoruzha L.L. *Etychna kompetentnist' maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv: teoriya i praktyka* [Ethical competence of future primary school teacher: theory and practical]. Kyiv, "Prеса Ukrainy", 2003.

Надійшла до редколегії 28.02.17

Наукове видання

ВІСНИК
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІКА

Випуск 1(5)

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"

The authors are responsible for the given opinions, made statements, accuracy of the quotations, economical and statistical data, terminology, proper names and other information. The Editorial Board reserves the right to shorten and edit the submitted materials. Manuscripts will not be returned.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та електронні носії не повертаються.

Формат 60x84^{1/8}. Ум. друк. арк. 9,6. Наклад 300. Зам. № 217-8429
Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № Пс1.
Підписано до друку 01.11.17

Видавець і виготовлювач
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
01601, Київ, б-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43
☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 72; тел./факс (38044) 239 31 28
e-mail: vpc_div.chief@univ.net.ua; redaktor@univ.net.ua
http: vpc.univ.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02